

DOROMB

Közköltészeti tanulmányok 11.

Szerkesztő
CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN

Készült a
a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont támogatásával
az Irodalomtudományi Intézetben

A borítón:
Petőfi emlékére készített rajzok Mendel Farkas *Versfűzéréből* (1877)
és Lokody Antal versgyűjteményéből (1880-as évek)
Lucian Blaga Egyetemi Könyvtár, Kolozsvár / Cluj-Napoca
(Ms. 3810. és Ms. 3029)

Könyvünk a Creative Commons
Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 2.5 Magyarország Licenc
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/hu/>)
feltételei szerint szabadon másolható, idézhető, sokszorosítható.
A köteteink honlapunkról letölthetők. Éljen jogaival!

ISSN 2063-8175

Kiadja a *reciti*, a BTK Irodalomtudományi Intézetének
recenziós portálja és hálózati kiadója • www.reciti.hu
Technikai szerkesztő: Etlinger Mihály
Borítóterv, tördelés: Szilágyi N. Zsuzsa
Nyomda és kötészet: Fellini Kft.

PERGER GYULA

Az Énekek Gyűjteménye Csokonai-versei

Jenei Ferenc 1936-ban, a *Győri Szemlében* számolt be arról, hogy

A győri püspöki nagyobb Papnevelő Intézet könyvtárában akadtam egy, az 1830-as évekből származó, ezideig ismeretlen kéziratos verses kötetre, mely a múlt század fordulójáról számos éneket őrizett meg. A kötetben mintegy száz vers van, ismert és ismeretlen műköltők költeményei, és sok dal, induló az 1809. évi nemesi felkelés költészetéből.¹

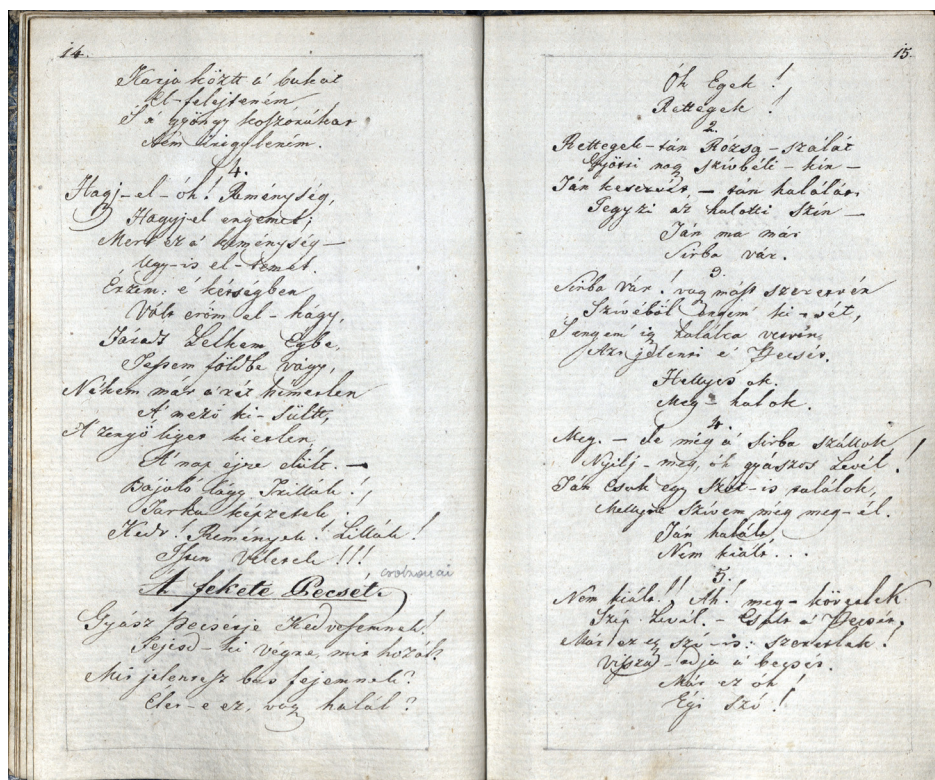
Két év múlva az *Irodalomtörténeti Közleményekben* így pontosította a kötet leírását:

A győri püspöki papnevelő intézet könyvtárában végzett kutatásaim során akadtam, a még be nem sorozott, rendezésre váró könyvek között, egy kéziratos kötetre, amelyet egy kéz másolt az 1830-as években. Tartalmát a XVIII. és XIX. század fordulójának műköltőiből válogatta egybe. Mintegy száz verset tartalmaz, melyek jórészenek szerzőjét is ismerjük, a többié ma már ismeretlen. A versek között insurrectiós versek is vannak: Pálóczi Horváth Ádám és más ismeretlen szerzők versei. Valószínű, hogy a kötetet Győrött jegyezték össze. Gyűjtjük elsőkézből kaphatta a versek szövegét, ezért általában jobb, érthetőbb állapotban maradtak fenn, mint az egyéb helyeken megőrzött insurrectiós versek.²

1 JENEI Ferenc, „Ányos Pál egyik költeményének hatásához”, *Győri Szemle* 7, 4. sz. (1936): 282. A vers a gyűjtemény 19–20. oldalán.

2 JENEI Ferenc, „Adalék az utolsó nemesi felkelés költészetének történetéhez”, *Irodalomtörténeti Közlemények* 48 (1938): 68–71.

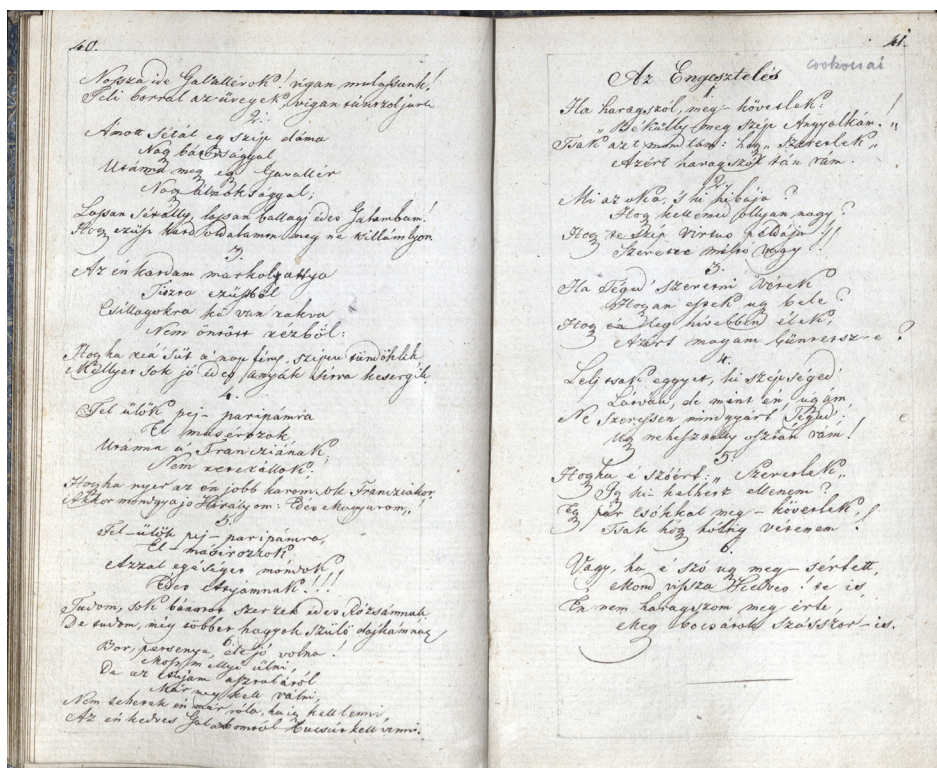

A Győri Papnevelő Intézet könyvtára, akkor még rendezetlen részében, 1935 nyarán bukkantam egy nyolcadrétű kéziratos kötetre, amely a XVIII. és XIX. század fordulója magyar versköltészetének értékes gyűjteményét őrizte meg. A nyolcadrétű, 12×20 cm nagyságú kötet, 123 számozott és beírt, valamint 37 számozatlan, üres lapot tartalmaz. Hiányzik belőle a 111–112. lap. Ezt késsel vagy ollóval kivágták. Mindvégig ugyanaz a XIX. századi kéz írta. A kötet XIX. századi kötése hátán, aranynyomásos címkén, „Énekek Gyűjteménye” felirat van. Ez után nevezzük „Énekek Gyűjteménye” címmel.⁶

Jenei 1941 és 1943 között tette közzé „a Győri Szemle által megadott szűk kerektek között a legrövidebbre szabott tárgyi jegyzetekkel” az Énekek Gyűjteménye 89 versét. Pontosabban annak „ki nem adott – vagyis közköltészeti – darabjait” betűhíven, míg a szerzővel azonosított verseket csak azok címével, illetve a kötetben elfoglalt helyük sorszámával jelezte. Pedig, mint írta,

6 JENEI Ferenc, „Énekek Gyűjteménye”, Győri Szemle 12, 3. sz. (1941): 154.

[a] kötet anyagát a XVIII. és XIX. század ismert és ismeretlen költőinek művei alkotják. Pálóczi Horváth Ádám, Csokonai Vitéz Mihály, Ányos Pál, Szemere Pál, Verseyhy Ferenc, Kisfaludy Károly, Kazinczy Ferenc, Kis János és Kisfaludy Sándor harminchárom költeménye szerepel a kötet kilencvenöt költeménye között.⁷

Bár az *Énekek Gyűjteménye* önálló kötetként is napvilágot látott A Győri Szemle Könyvtára 20. darabjaként 1942-ben, e kiadás gyakorlatilag a folyóiratban megjelent közlemények összegzése, így itt sem kerültek közlésre az ismert költőknek a Gyűjteménybe bejegyzett versei. Ráadásul az eredeti kézirat időközben eltűnt. Bánhegyi Miksa 1991-ben összeállított katalógusában már csak azt jelezhetette, hogy a kézirat lappang, s irodalmi utalásként is csupán Jenei kiadását és Stoll Béla bibliográfiájának 523. tételét jelölhette meg.⁸ Ugyanakkor Stoll adatai arra utalnak, hogy az énekeskönyvről mikrofilm sem készült, ő is csak Jenei közleménye alapján ismerhette és ismertette az énekeskönyvet.⁹

7 Uo.

8 BÁNHEGYI B. Miksa, *A Győri Egyházmegyei Könyvtár kéziratkatalógusa: 1850 előtti kéziratok* (Budapest: Országos Széchényi Könyvtár, 1991), 101, 362. tétel.

9 STOLL Béla, összeáll., *A magyar kéziratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1565–1840)* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1963), 261 (523. tétel).

Jenei a kézirat keletkezését az 1830-as évekre tette első közleményében.¹⁰ Stoll a XIX. század elejében határozta meg a számára is csak Jenei leírásából ismert kézirat korát, ami az énekeskönyv szerzőkhöz köthető verseinek ismeretében nyilvánvalóan helytálló. A XVIII. század végén keletkezett a kötet 2., *A Holdhoz* című verse – melyet Jenei egy német műdal fordításaként tett közzé –, valójában Péteri Takács József 1796-ban kötetben is megjelent költeményének másolata.¹¹ Ányos Pálnak a 22. szám alatt, *A Holdhoz*,¹² illetve a 39., *A csalfa szeretőnek megvetése (A csalfa szívnek megvetése, 1782–1784)* címmel lejegyzett verse. A 11., *A' sír felett* címmel szereplő Ányos-vers a *Magyar Museum* 1790. évfolyamában jelent meg.¹³ Az *Énekek Gyűjteményében* a vers 5. versszakkal kiegészítve szerepel:

Itt nyugszik egy hallandónak ékes magzattya
A' Venus Isten Aszszonynak kész hasonlattya,
A' ki titkos szerelmének lett áldozattya,
Szívem azért örökössen vérét folyattya;
Emlékezetének
Jelét illy sebének,
Az irta, ki birta részét Szívének.¹⁴

Az ezt követő *Feleletet* – Jenei szerint – „[h]ogy ki és mikor írta, nem tudjuk, az írás az egész kötet 1830-as másolójáé”.¹⁵ A szöveg ugyanakkor egyértelműen Pálóczi Horváth Ádám 209. éneke *Felelet* részének első három szakasza, amely Ányos verséhez készült toldalékként.

A 19. számú *Henrich és Wilhelmina* „Katzner János Frigyes (1732–1798) előszőr 1779-ben megjelent Heinrich und Wilhelmine című, ismert és elterjedt költe-

10 JENEI, „Ányos Pál egyik...”, 282.

11 PÉTERI TAKÁCS József, *Munkáji* (Bécs: [s. n.], 1796).

12 „1780 elején, valószínűleg január 5-e és február 25-e között, írta egyik legfájdalmasabb költeményét, a Boldogtalannak panaszsza a halavány holdnál” címmel. CSÁSZÁR Elemér, *Ányos Pál (1756–1784)*, Magyar történeti életrajzok (Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1912), 115.

13 ÁNYOS Pál, *A' sír felett*; *Magyar Museum* 2, 1. sz. (1790): 12–13.

14 Ányos versének „megtoldására”, halotti búcsúztatóként való alkalmazására Kerényi Ferenc figyelt fel. KERÉNYI Ferenc, „A nyeretlenek (A Kisfaludy Társaság nem jutalmazott pályaművei)”, *Irodalomismeret* 27, 2. sz. (2016): 3–21, 8. Erre hoz példát DÁVIDHÁZI Péter, „A sejtelen, avagy a költészet vigasza”, *Holmi* 21 (2009): 1326–1347; illetve PINTÉR Márta Zsuzsanna, „Ányos Pál korabeli recepciójához: érzékeny játék Ányos egyik versével”, *Iskolakultúra* 23, 3–4. sz. (2013): 76–88.

15 JENEI, „Ányos Pál egyik...”, 282–283.

ményének fordítása.¹⁶ A kéziratban 75. tételként lejegyzett, A' jövendőbeli szerető – Kis Jánosnak német mintára 1793-ban írt verse,¹⁷ mely már 1815-ben hozzáférhető volt nyomtatásban is.¹⁸ Az *Énekek Gyűjteménye* többi szövege miatt érdemes tudnunk, hogy a *Hasznos Mulatságok*ban egy 1823-as hirdetés reklámozta:

Spech János Úr [...] a' magyar éneklésnek különös dísz, megkedveltetést, és előmenetelt ígérve, muzsika darabjai közt Kiss János Úrtól a' jövendőbeli szerető" című dalát is kiadta., hogy „Spech úr több muzsika daraboknak szerzésével megmutatta már mesteri tehetségeit, de ezekben különösen, mint Pozsonyi fi, hazafiúságát is; mert ezen énekek nótáit különösen a magyar ízléshez alkalmaztatta. Ezen gyűjteményben találatnak Himfy kesergő szerelméből a' nyolctzadik Dal s ugyan abból a' huszonhetedik, és száz huszonhatodik Dal, nem különben, ugyan abból a' harmincz eggyedik Dall; Kiss János Úrtól a' jövendőbeli szerető; Himfy boldog szerelméből a'százhetven eggyedik Dall. Valamint az énekeknek tartalma különös válogatással esett meg, úgy a' reájok készített muzsika, mind egygyiknek lelkét kiméreti, úgy hogy nem kételkedünk, hogy ezen szép mesteri művek gyűjteménnyé minden muzsika kedvelőknek tetszését bizonyosan megnyeri. A' nyomtatás tiszta, és tsinos, a' papiros jó, és, mint a' Klavirkóták szoktak, széle hoszszában négy árkusra vagon nyomtattatva, az ára 3 fl V. Cz.¹⁹

A 6., *Odis és Minka* Christoph August Tiedge *Der Kosak und sein Mädchen* című, 1808-ban írt dalának fordítása.²⁰ A kéziratban szereplő insurgens versek (változatainak) okán egyértelmű, hogy azok csak 1809 után kerülhettek összeírásra. Ezek egyike, Helmecczy [Mihály] *Harcz-szózat 1809.*²¹ verse, már címében is korjelzőnek tekinthető.

16 Egy változata kapcsán szól róla GÁLOS Rezső, „A német érzelmes dalköltészet magyar emlékei”, *Irodalomtörténeti Közlemények* 50 (1940): 31–49, 44–45.

17 Johann Peter Uz 1749-ben megjelent *Die Geliebte* című verse alapján. Vö. GÁLOS Rezső, „Kis János és a német költészet”, *Egyetemes Filológiai Közöny* 35 (1911): 449–460, 456; Császár Elemér, „A német költészet hatása a magyarra a XVIII. században”, *Értekezések a Nyelv- és Széptudományok köréből* 22 (1913): 655–656.

18 Kis János, *Versei*, 3 köt. (Pesten: Kiadta Kazinczy Ferenc Trattner János Tamásnál, 1815).

19 *Hasznos Mulatságok* 22, 14. sz. (1823): 105–106.

20 Közölte GÁLOS Rezső, „Tiedge Kozák-dalának ismeretlen fordításai”, *Irodalomtörténeti Közlemények* 47 (1937): 407–408. Közköltészeti szerepéről VADERNA Gábor, „A közköltészet kutatása és az irodalomtörténet”, in *Doromb: Közköltészeti tanulmányok* 3, szerk. Csörsz Rumen István, 13–49 (Budapest: Reciti, 2014), 18–19; illetve KALAVSZKY Zsófia, „Puskin liceumi lírájának közköltészeti vonatkozásai egy ukrán dal tükrében”, in *Doromb: Közköltészeti tanulmányok* 7, szerk. Csörsz Rumen István, 389–424 (Budapest: Reciti, 2019). 2023-ban az Irodalomtudományi Intézetben Kalavszky Zsófia koncepciója nyomán nemzetközi műhelykonferenciát tartottak a *Minka*-daltípus közép-európai történetéről.

21 *Énekek Gyűjteménye*, 73.

A Jenei által közölt *Győr vissza vétele*,²² illetve a *Törvény-Tanuló fejezések*²³ is segíthet a kézirat pontosabb datálásában. Ma már tudjuk, hogy a *Győr vissza vétele* a Szabó Flóris által azonosított,²⁴ Pázmándi Horváth Endre Győrött, 1820. május elsején előadott színművének²⁵ betétverse, amely aprónyomatványként már a bemutatás idején, majd 1826-ban – igaz, név nélkül – a *Szép-Literatúrai Ajándékban* is megjelent.²⁶ A lefejezett törvénytanuló versét pedig csak 1820 után, talán az ez időben ponyván is terjedő szövegek ihlethették.²⁷

Kisfaludy Károly *Hon vágy* című költeménye az *Aurora* 1823. évfolyamában jelent meg először nyomtatásban.²⁸ Az énekeskönyv 78–80. oldalára lejegyzett *Vigasztaló Dal*, melynek lezárásaként a szerző Szalay Benjamin álneve is szerepel, egyértelmű másolása az *Aurora* 1824. évfolyamában közölt Kisfaludy Károly-versnek.²⁹

A kézirat verseinek több mint egyharmada, 33 szöveg Jenei által azonosított szerzői vers. Az *Énekek Gyűjteményének* összeállítója ugyanakkor csupán a *Harc-szózat 1809.*, a *Vigasztaló Dal*, illetve *A' jövődöbeli szerető* lejegyzése végén jelezte, hogy azok Helmeicz, Szalay Benjamin, illetve Kis Já.[nos] munkái.³⁰ Másutt sehol sem jelölte az ismert szerzőket.

Szemere Pál verse a kötetben tizenharmadikként bejegyzett, *A' keserűség*, illetve a 68., *A Buslakodás*, a 70., *A' pataknál homolygó Ifjú*. A 21. *Buonaparte-Márs*, az 52. *Francia Mars* Pálóczy Horváth Ádám, az 55. *Harc-szózat 1809.* pedig Helmeicz Mihály szerzeménye. A 62., *A' Bátskai menyecske* Kazinczy Ferenc, a 23., *A' Szép Eörzsike*, Verseghy Ferenc 1806-os *Örzsike* című verse.

Az *Énekek Gyűjteményébe* 74. tételként jegyezték le Kisfaludy Sándor *Himfy Kesergő Szerelméből* a 8., 27., 126., és 31. dalt,³¹ majd 76. számmal szerepel a 39., 71., 90. (valójában a 107.) dal.

22 Uo., 47–48.

23 Uo., 23–24.

24 SZABÓ Flóris, „Pázmándi Horváth Endre ismeretlen műve Pannonhalmán”, *Irodalomtörténeti Közlemények* 67 (1963): 334–336. A teljes kézirat kiadása: PÁZMÁNDI HORVÁT Endre, *Győr visszavétele*, kiad. Z. SZABÓ László (Győr: Kazinczy Ferenc Gimnázium, 1987).

25 MOHL Adolf, *Győr elestének és visszavételének irodalma* (Győr: [s. n.], 1935), 34.

26 *Szép-Literatúrai Ajándék a Tudományos Gyűjteményhez* 6 (1826): 125–126.

27 PERGER Gyula, „A »törvény-tanuló« lefejezése, avagy verselő győri jurátusok”, in *Doromb: Közköltészeti tanulmányok* 8, szerk. Csörsz Rumen István, 385–410 (Budapest: Reciti, 2020); PERGER Gyula, „Egy furcsa szerelmi história: az utolsó győri nyilvános lefejezéshez vezető út története”, *Győri Tanulmányok* 41 (2020): 129–146.

28 *Aurora: Hazai Almanach* 2 (1823): 35–38.

29 *Aurora: Hazai Almanach* 3 (1824): 183–186.

30 *Énekek Gyűjteménye*, 73, 78–80, 99.

31 Kiadása: KISFALUDY Sándor, *Himfy' szerelmei*, 2 köt. (Budán: Kir. M. Universitas, 1807).

Jenei 77. sorszám alatt közölte a kézirat 101–102. oldalára *Vétek-é a szerelem?* címmel lejegyzett verset. E szöveg egyértelműen Szentjóni Szabó László *A Reménységhez* című költeményének a közköltészet útján elinduló változata.³²

A Reménységhez

Ó ha reménység nem lenne
Éltét ki kívánhatná!
A szerelem mire menne
Ha magát nem bíztatná!

A raboknak mi lágyítja
Keserves vas láncait
A hajósoknak mi indítja
Utra tört csónakjait

A mély tömlőc setét alját
E teszi világosnak
A beteg vas derékalját
Lágynak s nyúgodalmosnak

A keservet a bánatot
Ez lassan el oszlatja
Ez a könyves ábrázatot
Csendesen száríthatja.

Vétek-é a szerelem?

1.
Oh! ha reménység nem volna!
Éltét ki kívánhatná?
A' szerelem mire menne?
Ha magát nem bíztatná.

2.
A' hajósoknak ez indítja
Útra tört vitorláit
A' raboknak ez enyhíti
Keserves rab-lántzeit.

3.
A' keservet, és bánatot
Ez lassan el-oszlatja,
És a' könnyes ábrázatot
Csendesen száríthatja.

4.
Jövendővel kecsegteti
A' bajokkal küszködőt,
És balzsamát csepegteti,
Hogy adhasson új erőt.

32 A vers megtalálható a sárospataki gyűjtemény 69. tételeként. *Régebbi és újabb részint érzékeny, részint víg, többnyire eredeti dalok gyűjteménye* (S.Patakon: [s. n.], 1826), 68–69; illetve KECSKEMÉTHY CSAPÓ Daniel, *Dalfűzérke válogatott népszerű dalokból fűzve: Negyedik fűzér* (Pest: Emich Gusztáv, 1846), 56–57, 79. dana.

Hány nyomorúlt hány szegénynek
Folyna naponként vére
Ha fénye egy jobb reménynek
Nem sütné bús lelkére?

Hány szerelmes unalmába
Választott volna halált!
Midőn végső órájába
Még reménységet talált.

Jó reménység! életembe
Már reá hányszor szedtél
Rózsa helyett kis kertembe
Mennyi tövist ültettél!

Még is, ah mert csak szeretném
El érni fel tételem,
Felőled fel nem tehetném
Hogy még jól ne tégy velem!

5.
Hány szerelmes unalmában
Választott volna halált;
Ime végső órájába
Jóreménységre talált!

6.
Jó reménység! életemben
Már hányszor reá szedtél?
Rózsa helyett kis kertemben
Mennyi töviseket ültettél?

9.
Idvözlégly Isteni Remény!
Te, ki öröm-szárnyait
Neveled, és ha a' sors kemény,
El-tompítod nyilait.

10.
Mind enyhül a' keserűség
Általad, akár melly nagy,
Te halál lész gyönyörűség,
Ki rémítő váz-kép vagy.

11.
Bárkáját szerencsétlennék
Védelmezi vas-macskád,
Ha baráti el-reppennek,
Még-is támaszkodik rád.

Az *Énekek Gyűjteményébe* lejegyzett 89 versszövegből – noha a kötet összeállítója csak háromnál jelezte a szerzőt – Jenei huszonháromat nem közölt mint jól

azonosítható műköltői darabot. (Sajátos módon ezek között szerepel a 81., *Mixtura. Ja sum pater minorita* kezdetű „latin és tót nyelvű keverékvers” is.) További tíz szöveghűen közölt versnél jelezte, hogy azok egy-egy ismert, folyóiratokban, kötetekben közölt vers variánsai.

Miután az eddig lappangó eredeti kötet az Győri Egyházmegyei Könyvtár állományellenőrzése során az elmúlt évben előkerült,³³ megismerhetővé váltak azok a szövegek, szövegváltozatok is, amelyeket eddig csak Jenei szűkszavú utalásaiból ismertünk. Az *Énekek Gyűjteménye* kéziratát átvizsgálva kiderül az is, hogy a műköltői szövegek száma – és ezzel együtt a kötetben belüli aránya – sokkal nagyobb, mint azt Jenei feltételezte.

A 86., *Igaz mondás*³⁴ Faludi Ferenc *Páras ének* című költeményének hiányos változata:

Páras ének

1.
Nehéz jó barátat,
Szives igaz társat
    Találni;
De tőle nehezebb
És keservesebb
    Elválni!

2.
Mert a két sziv
    Olyan kincs,
Ha egymáshoz hiv,
    Melynél drágább nincs.

Igaz mondás.

Nehéz jó barátat, szives, igaz Társot, találni.

Mert a két sziv olyan kincs, mellyné drágább nincs,
Ha egymáshoz hiv,

A 40. versként közölt 15 versszakos *Szerelem érzés* Dukai Takách Judit *Édes érzés* című költeményének továbbírt, kibővített változata:

33 Leltári jelzete: XXXVII.3.7.

34 *Énekek Gyűjteménye*, 116.

Édes érzés

Édes érzés a szeretet,
Mely nyilával sebesített;
Nyilaidtól, látod, vérzem,
Nyilaid sebeit érzem.

Tégedet ki ne szeretne,
Nálad nélkül ki lehetne;
Nálad nélkül nem is élhet,
Melletted a holt is élhet.

Domborodott melled hódít,
Nincs oly szív, kit meg nem bódít.
Az alatt egy érzékeny szív,
Csak az boldog, kihez az hív.

Ennek oka csak te lettél,
Hogy engem raboddá tettél.
Szép fejeddel meggyötörtél,
Szerelmed rabjává tettél.

Az egekre felesküszöm,
Hogy szeretni meg nem szűnöm,
Míg a halál bús fátyola
Szememet bé nem takarja;

Kinyílt szívem te előtted,
Melyből bőven megérthetted:
Hogy szeretlek halálomig,
Míg a szívem szét nem omlik.

Szerelem érzés

1.
Én is érzem a szerelmet,
Mert nyilával sebesített;
Nyilai ereit érzem,
Sebeitől, látom, vérzem

5.
Téged hát ki ne szeretne
Nálad nélkül ki lehetne
Nálad nélkül nincsen élet
Mellyetted az holt is élhet.

3.
Domborodott mellyed hódít,
Nincsen szív, mellyet nem csábít
Az alatt egy érzékeny Szív
Tsak az boldog, a' kihez hív!

12.
Arra ugyan meg-esküszöm
Hogy szeretni meg-nem szűnöm,
Még a' halál' bús homálya
Szemeimet bé-nem zárja.

A 43. számú *Társasági dallról* már Jenei megjegyezte, hogy azt „Pálóczi kiadta a Holmiban” (*De mit töröm fejemet*; itt kontaminálva a költő azonos dallamra írt

Szántódi tusának egy szakaszával). A 49., *Társasági Dall* pedig Pázmándi Horvát Endre *Nem kell nekem sem Cziprusi, Sem a vörös Burgundi* kezdetű bordala.³⁵

Egy árulkodó szövegbokor

A kézirat öt egymás után következő, 44–48.³⁶ verse – bár Jenei azokat minden megjegyzés nélkül mint ismeretlen szerzőjű darabokat tette közzé – kivétel nélkül az *Aurora* 1825. évfolyamából másolt szöveg. A kéziratot lejegyzések teljes szövegegyezést mutatnak a nyomtatásban megjelent változatokkal. A 44., *A szerelem hang: Rózsa*. Kisfaludy Károly *Hűség* című verse.³⁷ A 45., a *Tihamér* Kisfaludy azonos című „beszély”-ének, történelmi novellájának egyik betétverse.³⁸ A következő, 46., *Rózsa* című szintén innen való.³⁹ A 47.-ként lejegyzett *Egy Leányka éneke* Makári György verse,⁴⁰ s a 48., „Szerényi” által jegyzett, *A Magyar Géniushoz* szintén az *Aurora* negyedik évfolyamában jelent meg.⁴¹

Szerző nélkül – nyomtatásban

A szerző megnevezése nélkül szereplő 66., *A tegzes Ámor* már 1826-ban megjelent nyomtatásban.⁴² Már a XIX. század elején ponyvára került a 38. versként lejegyzett *A szerelem*,⁴³ illetve a 69., *A gyermek-kori boldogság*.⁴⁴ *A Vigan élem*

35 PÁZMÁNDI HORVÁT Endre, *Kisebb költemények* (Pest: Beimel József, 1832), 179–180.

36 *Énekek Gyűjteménye*, 61–63.

37 KISFALUDY Károly, *Tihamér*, kiadása: *Aurora: Hazai Almanach* 4 (1825): 107–211, 171.

38 Uo., 142–143, 149.

39 Uo., 107–211, 151–152, 149.

40 MAKÁRY György, *Egy Leányka éneke*, kiadása: *Aurora: Hazai Almanach* 4 (1825): 95.

41 SZERÉNYI Gyula, *A Magyar Géniushoz*, kiadása: uo., 59.

42 *Regibb és újabb dalok Gyűjteménye* (Kassa: Werfer Károly, 1836), 1:139.

43 „A közismert érzékeny dalocska sokféle hasonló kezdősorral terjedt a XIX. század első felében: *Nini, mi hát a szerelem? Mi, mi, hát mi a szerelem?* stb. Edvi Illés Pál reformkori tudósítása szerint ennek dallamát játszották a parasztlakodalmakon menyasszonyfekteteskör (*Tud Gyűjt* 1827/XII, 24–25). Az *Érzékeny és víg dalok* (1834, 87) is közölte, de nem a ponyvakiadást követve, hanem feltehetőleg kéziratok nyomán.” Csörsz Rumen István, kiad. *Magyar világi ponyvairodalom, 1700–1820: I. Lírai dalok és versek*, ReTextum 8 (Budapest: Reciti, 2018), 118.

44 „Mindeneknek alkotója, tekénts meg ínségemet. SZÍVREHATÓ DALLOK (1818), Első. Dési Nagy Sándor dalverse Kisfaludy Sándor modorában. Elsőként 1803-ban, Pesten jelent meg *A szerelem gyötrelmei* című, név nélkül kiadott kötetében.” Uo., 163–165, 247.

világom, Míg virít ifjúságom kezdetű, 79.-ként *A Meg-elégedés* címmel lejegyzett vers ponyván⁴⁵ és Trattner kalendáriumában is olvasható volt.⁴⁶

Ezeket a verseket valóban első kézből vehette a lejegyző, mivel még írásképkükben is követik a nyomtatásban megjelent változatokat. Ezek alapján az *Énekek Gyűjteménye* valóban az 1820-as évek végén keletkezhetett.

A 17., *A' Tusakodás* címmel szereplő hat versszakos szerelmi kesergő – mivel az a *Világi énekek és versek* gyűjteményen kívül „[m]ás kézirat forrásból még nem került elő”⁴⁷ – az *Énekek Gyűjteményének* unikális darabja.

Csokonai versei

Bár a fentiek alapján a Jenei által jelzett harminchárom, ismert szerzőjű versek száma negyvenegyre bővül, az ezek között szereplő Csokonai-művek aránya még így is meghatározó. Jenei a *Győri Szemle*-béli cikksorozatában és a kötetbe rendezett kiadásban az alábbi szövegeket azonosította Csokonai-versként:

7. *A reményhez*, a költő megnevezése nélkül.
8. *A fekete pecsét*, a költő megnevezése nélkül.
9. *A sírhalom*, a költő megnevezése nélkül.
30. *Megkövetés*, a költő megnevezése nélkül, *Az Engesztelés* címmel.
32. *Búcsúvétel*, a költő megnevezése nélkül, *Kettős búcsú* címmel.
33. *Két szerető dallja*, a költő megnevezése nélkül.

45 „*Gyászos napom siratom. ÖT ÚJDONON ÚJ VILÁGI ÉNEKEK* (é. n.), Negyedik. Nj.: Vigan élem világom, míg virít [ifjúságom] Az egyedi panaszvers nótajelzése egy népszerű verbunkos mulatódal, amely szintén megjelent ponyván 1800 körül (RMKT XVIII/8, 59. sz.). Az 1. strófa 5–6. sorának rímei is innen származnak, vö. »Búmban, tudom, soha meg nem boldulok«. Uo., 240.

46 „Trattner kalendáriumában a legsokoldalúbb, s művelődési hovatartozását tekintve legszínesebb a lírai rész. *Elegy tárgyú dalok* cím alatt az 1810-es évektől a legkülönbélebb versek és dalok jelentek meg. A címben ígérteknek megfelelően egyaránt olvashatunk valódi népdalokat, közköltészeti alkotásokat és jeles költőktől származó verseket. A közköltészeti, illetőleg kollégiumi diákköltészeti szövegekre példa mindjárt az első évfolyamban megjelent *Vigan élem világom* kezdetű, cím nélküli mű, melynek párhuzamát megtalálhatjuk Bán Imre és Julow Viktor antológiájában is.” Vö. MIKOS Éva, „Szerlemdal...: Megjegyzések egy Csokonai-vers társadalmi és művelődéstörténeti kapcsolatairól, valamint népszerűségéről a XIX. századi kalendáriumok alapján”, in *Mindenes Gyűjtemény II: Tanulmányok Küllős Imola 60. születésnapjára*, szerk. GULYÁS Judit és TÓTH Arnold, Artes Populares 23, 169–189 (Budapest: ELTE BTK Folklore Tanszék, 2005).

47 „A 4. vsz.-os, ismeretlen szerzőjű szerelmi kesergés, végrendelkezés. Más kézirat forrásból még nem került elő.” KÜLLÖS Imola, kiad., *Világi énekek és versek B. P. 1800*, ReTextum 9 (Budapest: Reciti, 2018), 600.

37. *Alku*, a költő megnevezése nélkül.
 42. *Szerelemdal a csikóbőrös kulacshoz* című költeménye.
 57. *Egy vén fának árnyékában régen szenvedő rózsafa*, a költő megnevezése nélkül.
 58. *Parasztal*, a költő megnevezése nélkül.
 65. *Szegény Zsuzsi a táborozáskor*.

Mivel az *Énekek Gyűjteménye* eredeti kötetében fennmaradtak Jenei ceruzával írt bejegyzései is, ezekből kiderül, hogy a fenti verseken kívül még három darabot tekintett eredetileg Csokonai művének: a 39. tételszám alatti *A csalfa szeretőnek megvetése*, illetve a 66., *A tegzes Ámor* című verseket. Az elsőt közleményének megjelenésének idejére már mint Ányos Pál versét azonosította, a másikat pedig ismeretlen szerzőjű alkotásként teljes szövegével közzé is tette.

A legérdekesebb megoldást azonban a 41. tételszámú vers kapcsán választotta. Ezt mint „Csokonai Vitéz Mihály költeményei között eddig ismeretlen Lilla vers”-et teljes terjedelmében közölte:

Fogadás.

1.

Ugy vagyon: Lillát noha el-ragadta
 A' kegyetlen végzet örökre tölem,–
 Még-is én Lillát soha nem felejttem,
 Oh soha Lillát!

2.

Bár emeljen, mint sokakat leg elsőbb
 Poltzra a' mindent-tehető szerencse,
 Még-is én Lillát soha nem felejttem,
 Oh soha Lillát!

3.

Vagy kötözzön szolgál bilincseket rám
 S martalék holtig legyek egy Tyrannál,
 Még-is én Lillát soha nem felejttem,
 Oh soha Lillát!

4.

A' tudósb rész homlokom' érdeemesnek
Zöld babérból font koszorúra tartsa,
Még-is én Lillát soha nem felejttem,
Oh soha Lillát!

5.

Egy vadon' buzgó Remetéje légyek
A' vagy a' pompás paloták lakóssa,
Még-is én Lillát soha nem felejttem,
Oh soha Lillát!

6.

Jó baráttal töltssem időm mulatva,
Vagy fejem' bú bánat epossze egyre,
Még-is én Lillát soha nem felejttem,
Oh soha Lillát!

7.

Nyugalomnak csendes ölen pihenjek,
Vagy Hazám a' Márs' mezejére küldjön
Még-is én Lillát soha nem felejttem,
Oh soha Lillát!

8.

Add nékem kintsét az egész Világnak
Vagy szoríts kóduz botot a' kezembe,
Még-is én Lillát soha nem felejttem,
Oh soha Lillát!

9.

Újra hálóját kiszegezze Ámor,
S bé-kerítvén rabja maradjak ismét, -
Még-is én Lillát soha nem felejttem
Oh soha Lillát!

10.

Sótt, midőn majd kezd hidegűlni vérem,
'S oszlatásom lesz jelen, akkor-is még
Vég sóhajtásom keseregve Lillát
Fogja zokogni.

Hogy Csokonai írta-e a fent idézett verset, mindeddig semmi sem igazolta. Jó eséllyel valamelyik tisztelője írta a szapphikus metrumú, refrénes verset, amely így a (dunántúli?) Csokonai-kultusz elemeként érdemel figyelmet.

Jenei nem azonosította ugyanakkor az 54., *Az Emberiség és szeretet* címmel bejegyzett szöveget,⁴⁸ pedig az bizonyosan Csokonai 1797-ben írt verse!

Nyitva maradt az *Énekek Gyűjteményében* szereplő Csokonai-versek forrásának kérdése is. Jenei jegyzetei szerint:

Úgy véljük ez a kötet egy korábbi kézirat másolata. Erre utal az, hogy benne az ismert és ismeretlen költők versei szinte irodalomtörténeti sorrendbe vannak szedve, Pálóczi Horváth Ádámától és Ányos Páltól a népdalokig. Az eredeti gyűjteményt is a Dunántúlon, talán éppen Győrött írhatták össze. Ezt igazolja a Pannonhalmi Énekeskönyvvel⁴⁹ és a Zirci versekkel való kapcsolata⁵⁰ és győri vonatkozású versei.⁵¹

Csokonai-versek viszont nem szerepelnek sem a zirci, sem a pannonhalmi énekeskönyvben, így az *Énekek Gyűjteményével* való rokonságuk esetlegesen csak a XVIII. századi közköltészeti szövegekben mutatható ki. A negyvenegy nyomtatott forrásból származó, legnagyobbbrészt betűhíven másolt szöveg arra enged következtetni, hogy az *Énekek Gyűjteményének* összeállítója Csokonai verseit is közvetlenül egy nyomtatásban megjelent kötetből másolhatta. A kötetbe lejegyzett Csokonai-versek közül *A reményhez* (12–14) nemcsak a cím aposztrófos⁵² nagy kezdőbetűs írásmódjában követi a nyomtatott változatokat, hanem a záró három felkiáltójelben is.⁵³ Az eltérések tollhibából (forrásim/farrásim, kétségbe/kétségben) vagy nyelvjárási különbségekből (csörgő/csergő, híjját esmértem/héjját ösmértem) eredhetnek. Ugyanez jellemző a *Fekete pecsét* (14–16) lejegyz-

48 *Énekek Gyűjteménye*, 71–72.

49 GÁLOS Rezső, *Pannonhalmi énekeskönyv (1796)* (Győr: A Győri Szemle Társaság kiadása, 1930).

50 „Több darabja megvan a Pannonhalmi Énekes könyvben és a Gálos Rezső által megtalált Zirci versek között.” GÁLOS Rezső, „Verseghy Ferenc zsengei”, *Irodalomtörténeti Közlemények* 48 (1938): 165–177, 286–293.

51 JENEI, „*Énekek Gyűjteménye*”, 154.

52 A vers lejegyzésében az aposztrófok használata híven követi a nyomtatott változatot.

53 Az összehasonlításhoz Csokonai Vitéz Mihály összes műveinek elektronikus kritikai kiadását vettem alapul. CSOKONAI VITÉZ Mihály, *Összes művei*, szerk. DEBRECZENI Attila (Debrecen: MTA DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport–Debreceni Egyetemi Kiadó, 2016), https://deba.unideb.hu/deba/csokonai_muvei/. *A' Reményhez: Muzsikális Gyűjtemény*, III. darab 1802/1803 A, illetve *A' Reményhez: Lilla*, 178–181. 1802–1803/1805 B. https://deba.unideb.hu/deba/csokonai_muvei/genetikus_szoveg.php?szv=csokonai_vers_0825_k.

zésére. A mű itt hat versszakkal szerepel, tehát az 1805. évi nagyváradi kiadás⁵⁴ változatát követi.⁵⁵ A *Siralom* (16–17) csak stilisztikai eltéréseket mutat: szerze/szerzé, halovány/halavány, bájoló/bájaló, gyengén/gyöngén. Az *Egy vén fának árnyékában régen szenvedő rózsafa* (76–77) hasonló: tövissei/tövezsei, segítenek/segétenek mellett a „kesereg búvában/kesereg magában”, illetve a „mohos vén gallyait/mohos vén gyapjait” változatok akár tollhibából is eredhetnek. A *Két szerető dalja* (44–47) pedig egyes szám második személyről a távolságtartóbb egyes szám harmadik személyre (szemeddel/szémével, tekintetteddel/tekintetével) vált.

Az *Énekek Gyűjteményébe* bejegyzett Csokonai-versek közül csupán kettő mutat jelentősebb eltéréseket a nyomtatott változatokhoz képest: *Az Engesztelés* címmel, a kézirat 41. oldalára lejegyzett, illetve a 43–44. oldalakon szereplő *Kettős búcsú*. Az első a *Megkövetés*, a másik pedig a *Búcsúvétel* című Lilla-vers változata. A szótagszámhibák azzal függhetnek össze, hogy a másoló nem ismerte a versek énekelt formáját.

Megkövetés

Ha haragszol, megkövetlek;
Békélj meg, szép anygalkám!
Csak azt mondtam, hogy szeretlek,
S e szóért haragszol rám?

Ki az oka? s ki hibája,
Hogy kellemed olyan nagy?
Hogy te, óh virtus példája,
Szeretetre méltó vagy?

Ha téged szeretni vétek:
Hányan esnek úgy beléd?
S hogy én legtartósban vétek,
Magam azért büntetsz-e?

Az Engesztelés

1.
Ha haragszól, meg-követlek:
„Békélly-meg szép Angyalkám!”
Tsak azt mondtam: hogy „szeretlek”
Azért haragszól rám?

2.
Mi az oka, 's ki hibája?
Hogy kellemed olyan nagy?
Hogy te **szép** virtus példája,
Szeretetre méltó vagy!!

3.
Ha Téged szeretni vétek
Hogyan estek úgy bele?
S hogy én **leg hívebben élek**,
Azért magam büntetsz-e?

54 CSOKONAI VITÉZ Mihály, *Lilla: Érzékeny dalok III. könyvben* (Nagyváradi: Gottlieb Antal, 1805), 21.

55 *A' fekete Pecsét* [Rózi-versek (8a–b). 1797 A.] záró szakasza: „Szívem él! örökre mondok / Bánatimnak ádiót / Írt Juliskám, félre gondok, / Kedvel engem én is őt. / Már enyím / Szép Julim!”

Lelj csak egyet, ki szépséged
Látván (de mint én, úgy ám)
Ne szeressen mindjárt téged:
Úgy neheztelj osztán rám.

És ha e szómért: szeretlek,
Úgy kikelhetsz ellenem:
Egy pár csókkal megkövetlek:
Csak hagyj holtig vétenem.

Vagy ha e szó úgy megsérte;
Mondd vissza, Lillám, te is:
Én nem haragszom meg érte,
Megbocsátok százszor is.

4.
Lelj tsak egyet, ki szépséged
Látván, de mint én, úgy ám,
Ne szeressen mindgyárt Téged;
Úgy nehesztelly osztán rám!

5.
Hogyha e' szóért: „Szeretlek”
Igy ki-kelhetz ellenem?
Egy pár csókkal meg-követlek,
Csak **hogy** holtig vétenem!

6.
Vagy, ha e' szó úgy **meg-sértett**,
Mond vissza **Kedves!** te is,
Én nem haragszom meg érte,
Meg-bocsátok százszor-is.

Öt, a kéziratos kötetbe felvett Csokonai-vers ugyanakkor egyértelműen nyomtatott kiadásból másolt változat! A *Szegény Zsuzsi, a' táborozáskor* (86) sortördelése, aposztrófós írásmódja és ortográfiája (a' kertek' allyáig, gerlitze, tsákóját, tsókot) teljesen egyezik az 1816-os bécsi kiadásával. Az *Alku* című vers lejegyzésében (49–51) egyetlen eltérésként az ismétlődő „míg csak élek” refrain következeten „még csak élek” formában szerepel, de a vers sortördelése és írásképe teljesen azonos a Bécsben, Pichler Antal betűivel, 1816-ban kiadott változatával.⁵⁶ Míg az 1805-ös nagyváradi kiadásban a kettős dal záró sorai ismétlődnek, a Márton József által sajtó alá rendezett kötetben ezt ismétlőjelek helyettesítik – csakúgy, mint a kéziratban.

Egészen bizonyos, hogy a bécsi kiadás szolgált a *Szerelem Dall A' csikó-bőrös Kulacshoz* (57–60), illetve a *Paraszt Dal* (77–78) lejegyzésének alapjául. E verseknél nemcsak a tördelés és a helyesírás követi a nyomtatott változatot, hanem azok a szövegváltozatok is, amelyek csak a Márton-féle kiadásban találhatók meg. Ilyen a *Szerelem Dall* 5., 13. és 16. versszaka:

56 CSOKONAI VITÉZ Mihály, *Nevezetesebb poétai munkái két kötetben a' szerző képével elgyűtt* (Bécs: Márton József-Pichler Antal, 1816).

- Szerlemdal**
a csikóbőrös kulacshoz
- Szép a hajad szép szála is,
Ha kis csikó hordozta is,
Nem akasztott ember haja,
Mint a Trézi rőt vuklija.
- Szerlemdal**
A csikóbőrös Kulacshoz.
(*Énekek Gyűjteménye* 57–60)
5.
Szép a hajad, szép szála-is,
Ha kis csikó hordozta-is,
Nem **frizér fel-rakta** haja,
Mint **sok vén fraj** rőt vuklija.
- Szerlemdal. A tsikó-bőrös kulacshoz.**
(1816. Ódák. XVI. 174–177.)
- Szép a hajad' szép szála is,
Ha kis tsikó hordozta is,
Nem frizér felrakta haj a,
Mint sok vén fraj rőt Vuklija.
13.
Bár csak a feleségemmel
Téged cserélhetnék fel,
Hogy fiakat, leányokat
Szűlnél, apró kulacsokat:
- Bár tsak a feleségemmel
Addig tserélhetnék fel,
Míg fiakat, leányokat
Szűlnél apró kulacsokat:
16.
Késerves sors! adjatok bort!
Lakjuk el előre a tort;
Ami menne más kutyába [!],
Jobb, megy a magunk torkába.
- Késerves sors! adjatok bort!
Lakjuk el előre a tort;
A' mi menne más **gyomrába**,
Jobb, megy a' magunk torkába.

Parasztdal

Ama fejér nyárfák alatt
 A part felé,
 Sűrű rekettye közt vezet
 Egy róna bé.
 Óh! mert ez a hely énnékem
 Irtóztató;
 Ott egy vityilló, abba nyög
 A szép Kató.

Paraszt Dal.

(Énekek Gyűjteménye 77 – 78.)

1. Ama' fejér nyárfák alatt a' part felé,
 Sűrű rekettye közt vezet Egy róna bé.
 Óh! mert ez a' hely énnékem Irtóztató;
 Ott egy Vityilló, abba nyög A' szép Kató.

Paraszt Dal

(1816. Ódák XIV. 173–174.)

Ama' fejér nyárfák alatt a' part felé,
 Sűrű rekettye közt vezet Egy róna bé.
 Óh! mert ez a' hely énnékem Irtóztató;
 Ott egy Vityilló, abba nyög A' szép Kató.

2.

Hiszen no csendes este van,
 Nincs semmi szél:
 Mégis hogyan, hogyan rezeg
 A nyárfalevél.
 Óh, szép Katóm! nem reszket úgy
 A nyárlevél,
 Mint én teérted reszketek:
 Hová levél

Hiszen no csendes este van, Nincs semmi szél:
 Még-is hogyan, hogyan rezeg A' nyárlevél.
Mint én Érted; nem reszket úgy A' nyár levél
Oh szép Katóm! reszketek; Hová levél.

Hiszen no tsendes este van, Nints semmi szél:
 Még is hogyan, hogyan rezeg A' nyárlevél.
 Oh szép Katóm! nem reszket úgy A' nyár levél,
 Mint én te értted; reszketek; Hová levél.

Parasztdal

Katóm! Katóm! ki sem jöhetsz
Te tán soha,
Úgy bécsukott az a guta
Vén mostoha,
Miolta szép orcádat,
Szép violám,
Ottbenn az ajtósark megett
Megcsokolám.

T'od, azt hazudtam volt neki:
Csak a pipát...
Hogy a manó el nem vivé
A vén szipát!
El sem hivé, rá sem hagyá
Egy szómat is;
Kikergetett s lelúgozá
Subámat is.

Paraszt Dal.

(Énekek Gyűjteménye 77 – 78.)

3.
Katóm! Katóm! ki sem jöhetsz Te tán soha,
Úgy bé-csukott az a guta Vén mostoha,
Miólta szép orczádat, szép Violám,
Ott benn az ajtó sark megett Meg csokolám.

4.
T'od, azt hazudtam volt neki: Csak a pipát
Hogy a manó el nem vivé A vén szipát!
El sem hivé, rá sem hagyá Egy szómat is;
Ki kergetett, s le lúgozá Subámat is.

Paraszt Dal

(1816. Ódák XIV. 173–174.)

Katóm! Katóm! ki sem jöhetsz Te tán soha,
Úgy bécsukott az a guta Vén Mostoha,
Miólta szép ortzádat, szép Violám,
Ottbenn az ajtó sark megett Megcsokolám.

T'od, azt hazudtam volt neki: Tsak a pipát
Hogy a manó el nem vivé A vén szipát!
El sem hivé, rá sem hagyá Egy szómat is;
Ki kergetett, s lelúgozá Subámat is.

Parasztdal

Azolta erre jönni is
Nem mertem én:
Tudod, pemetén jár az a
Puruttya vén.
Csak itt nyögök hozzád, Katóm!
E fák alatt;
Tudom, te is nyögsz a setét
Kémény alatt.

Paraszt Dal.

(Énekek Gyűjteménye 77–78.)

5. Az olta erre jönni is Nem mertem én;
Tudod, pemetén jár az a Puruttya vén.
Tsak itt nyögök hozzád, Katóm! E fák alatt;
Tudom te is nyögsz a setét Kémény alatt.

Paraszt Dal

(1816. Ódák XIV. 173–174.)

Azolta erre jönni is Nem mertem én;
Tudod, pemetén jár az a Puruttya vén.
Tsak itt nyögök hozzád, Katóm! E fák alatt;
Tudom te is nyögsz a setét Kémény alatt.

6.

Füstöl, galambom! füstöl a
Kéményetek;
Mert tán bizony nagyon alá
Tüzeltetek,
Héj, héj, az én szívembe is
Nagy tűz vagyon;
Héj, héj azért sohajtok én
Ilyen nagyon.

Füstöl Galambom! füstöl A Kéményetek;
Mert tán bizony nagyon alá Tüzeltetek,
Héj, héj, az én szívemben is Nagy tűz vagyon;
Héj héj azért sohajtok én Ilyen nagyon.

Füstöl Galambom! füstöl A Kéményetek;
Mert tán bizony nagyon alá Tüzeltetek,
Héj, héj, az én szívembe' is Nagy tűz vagyon;
Héj, héj azért sohajtok én Ilyen nagyon.

Parasztdal	Paraszt Dal. (<i>Énekek Gyűjteménye</i> 77 – 78.)	Paraszt Dal (1816. Ódák XIV. 173–174.)
De még az Isten módot ád – Tudom, hogy ád – Kimentlek én, vagy meggebed A vén anyád. Ha máskülönben nem lehet, Felégetem Azt a vityillót s ötet is Belévetem.	7. De még az Isten módot ád – Tudom, hogy ád – Ki mentlek én, vagy meg enged a' Mostohád. Ha más különben nem lehet Fel égetem Azt a' Vityillót, s majd ötet Hozzám veszem.	De még az Isten módot ád – Tudom, hogy ád – Kimentlek én, vagy megenged a' Mostohád. Ha más különben nem lehet, Felégetem Azt a' Vityillót, s majd ötet Hozzám veszem.
A szívem is majd meghasad, Kedves Katóm! Hogy képedet még csak nem is Csókolhatom. Szegény legény vagyok; de csak Egy csókot adj: Ihon van a szűröm, nesze, Gatyába hagyj.	8. A szívem-is majd meghasad, Kedves Katóm! Hogy képedet még csak nem is Tsókolhatom. Szegény legény vagyok; de csak Egy csókot adj: Ihon van a' szűröm, nesze, Gatyába hagyj.	A' szívem is majd meghasad, Kedves Katóm? Hogy képedet még tsak nem is Tsókolhatom. Szegény legény vagyok; de csak Egy tsókot adj: Ihon van a' szűröm, nesze, Gatyába hagyj.

Parasztdal

De már reám setétedett
 Az éjjel is:
 Mégis csak itt kesergék én
 Potomra is.
 Bús sorsomat kesergem én
 S a szép Katát.
 Rózsám, aludj helyettem is -
 Jó éjszakát!

Paraszt Dal.

(*Énekek Gyűjteménye* 77 – 78.)

9.

De már reám setétedet Az éjjel-is:
 Mégis csak itt kesergék én Potomra-is.
 Bús sorsomat kesergem én, s' A' szép Katát.
 Rózsám, aludj helyettem-is - Jó éjszakát!

Paraszt Dal

(1816. Ódák XIV. 173–174.)

De már reám setétedet Az éjjel is:
 Még is tsak itt kesergék én Potomra is.
 Bús sorsomat kesergem én, s' A' szép Katát.
 Rózsám, aludj helyettem is - Jó éjszakát!

Az ötödik, hasonlóan teljes szövegegyezést mutató darab – a Jenei által nem azonosított – *Az emberiség 's a' szeretet* című Csokonai-vers.

Az *Énekek Gyűjteményé*be bejegyzett tizenkét Csokonai-vers közül hét is erősíti a Csörsz Rumen István által felállított, a populáris hagyományban közkezen forgó Csokonai-versek népszerűségi listáját:⁵⁷

<i>helyezés</i>	<i>előfordulás</i>	<i>incipit</i>	<i>cím</i>
1.	51	Földiekkal játszó égi tünemény	A' Reményhez
2.	40	Gerliceként nyögdecselek	Siralom
3.	31	Ha haragszol, megkövetlek	Megkövetés
4.	28	Estve jött a parancsolat	Szegény Zsuzsi...
	28	Mégyek már. Engedd meg	Búcsúvétel
	28	Szép Hajnal! Emeld fel Dafnis	Hajnalkor
5.	27	Drága kincsem, galambocskám	Szerelemdal...
[...]			
10.	15	A hatalmas szerelemnek	Tartózkodó Kérelem

Az *Énekek Gyűjteménye* keletkezésének lehetséges datálása, a kötetbe felvett Csokonai-versek a recepciós folyamatról írottakat is igazolja:

A recepciós folyamat csúcsának a 1820-as éveket tarthatjuk, amikor (a korábbi tendenciához képest) váratlanul megerősödik a Csokonai-divat, majd 1840 felé közelítve fokozatosan háttérbe szorul. [...] Mind a közkezen forgó Csokonai-művek, mind az összesített szövegadatok tekintetében világos határvonalat jelentenek az 1830-as évek. A csúcstartók helyezése sem állandó. A *Földiekkal játszó...* és a *Gerliceként...* stabil vezetőszerpe mellett meglepő, hogy a *Mégyek már...* és a *Ha haragszol...* viszonylag későn került be a kánonba: 1820 előtt elenyészően kevés feljegyzést ismerünk belőlük. A két utolsó évtizedben annyira gyakorivá váltak, hogy ekkori recepciójuk emelte őket az országos átlag élvonalába.⁵⁸

57 Csörsz Rumen István, „Csokonai közkezen, avagy egy költő kéziratostoplistája”, in „'s végre mivé lesz?": *Tanulmányok Csokonai Vitéz Mihály halálának bicentenáriuma alkalmából*, szerk. HERMANN Zoltán, Ráció–Tudomány 10, 278–294 (Budapest: Ráció Kiadó, 2007).

58 Csörsz Rumen István, *A kesergő nimfától a fonóházi dalokig: Közköltészeti hatások a magyar irodalomban (1700–1800)*, Irodalomtudomány és kritika: Tanulmányok (Budapest: Universitas Kiadó, 2016), 330.